

OLIMPIADA NAȚIONALĂ DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Etapa națională
Arad, 11 aprilie 2023
Clasa a VIII-a

- Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul efectiv de lucru este de trei ore.
- Punctajul total este de 100 de puncte.

Citește fiecare dintre textele următoare pentru a putea răspunde la cerințele formulate:

A.

În sfârșit venise acel mult dorit ceas, când puteam să mă pregătesc a asculta cu mare plăcere istorisirea prea cinstitului nostru comis Ioniță de la Drăgănești; dar, prin negura serii, s-auzică strigăte și zarvă pe drumul Sucevei. [...]

Cineva rosti cu voie-bună:

— Bună vremea, jupâneasă Ancuță.

— Bine-ați venit, răspunse hangița. [...]

Atunci apărură în lumina făcliei de se, mișcându-se spre gazdă, un bărbat bărbos [...]. Barba-i era astâmpărată și rotunjită de foarfece; râdea cu obraji plini și bogați de creștin bine hrănit.

— Eu socot că-i un negustor, hotărî căpitanul Neculai Isac.

Hangița își cunoștea mușterii și vocea ei crescuse și scăzuse cu desmierdări:

— Chiar domnia ta ești, jupâne Damian? [...]

Comisul se întoarse la focul nostru și ne zise cu bună-credință:

— Mie-mi place negustorul acesta.[...]

— Mă cheamă Damian Cristișor, întregi negustorul, și am dugheană la leși, în ulița mare. [...]

— Dacă dorești, căpitane Neculai, vorbi el, am să-ți spun cum mi-au fost petrecerile mele prin țări străine. [...]

Am trecut fără năcaz granița la nemți și-am dat la Cernăuți. De-acolo la Liov. Și-n Liov am pus marfa noastră în tren și-n puține zile am ajuns Strașburg și-am vândut batalii* c-un galbăn bucata – și i-au luat alți negustori, să-i ducă la un târg care se cheamă Pariz.

— Pe jos ori cu trenu'? întrebă căpitanul Isac.

— Cu trenu', cinstite căpitane. Prin acele țări, la Neamț și la Franțuz, oamenii umblă acuma cu trenu'. Azi îs aici și mâne cine știe unde.

— Cum cu trenu'? întrebă cineva cu glas gros și supărat.

Mă întorsei și văzui privind pe sub sprâncene pe ciobanul de la Rarău. Adevărat este că și eu și ceilalți doream prea mult să cunoaștem ce fel de mașinărie e aceea despre care vorbește negustorul. Numai comisul și căpitanul Isac păreau a ști despre ce-i vorba. Totuși, nu se împotriveau să asculte lămurirea pe care o așteptam noi.

— Nu știți ce-i trenu'? întrebă răsând jupân Damian.

— Știm, rosti moale comisul.

— Eu nu știu! icni îndărătnic ciobanul. Cine știe ce ticăloșie [...] a mai fi!

— Adevărată ticăloșie și drăcie, răsă cu voie-bună negustorul. Sunt un fel de căsuțe pe roate, și roatele acestor căsuțe se îmbucă pe șine de fier. Și-așa, pe șinele acelea de fier, le trage cu ușurință o mașină, care fluieră și pufnește de-a mirare; și umblă singură cu foc.

— Fără cai? întrebă moș Leonte.

— Fără.

— Asta n-oi mai crede-o eu! mormăi ciobanul. Iar moș Leonte își făcu cruce.

— De ce să nu credeți? se amestecă împăciuitor comisul. Eu am mai auzit de asta și trebuie să credem. De văzut însă n-am văzut.

— Ba eu am văzut, cum vă spun, stăru cu veselie negustorul. Mașina umblă singură cu foc și trage după dânsa toate căsuțele. Apoi în acele căsuțe sunt ori oameni, ori mărfuri. Și batalii de la Tighina i-am încărcat în acele căsuțe. Și merg foarte bine, fără scuturătură și fără năcaz; numai că e-un huiet mare de trebuie să grăiască oamenii unii cu alții tare, ca surzii.

— Hm! – mormăi ciobanul. Și-ai umblat dumneata în căruța aceea cu foc?

— Am umblat; de ce să se mire omul de asta, când am văzut și alte lucruri mai de mirare?

— Care lucruri de mirare?

— Apoi să vedeți. Pe-acolo, prin țara nemțască, târgurile-s toate alcătuite din case cu câte patru și cinci rânduri.

— Adică din case una peste alta? Am mai auzit eu de asta și n-am vrut să cred.

— Apoi de ce să nu crezi, dac-așa-i acolo? Da' eu nu m-am mirat prea tare de asta, cât de alta. C-am văzut uliți dintr-o singură bucată de piatră.

Noi ne privim în tăcere la aceste vorbe.

— Da. Și-apoi ies nemții, boieri și cucoane, și se plimbă pe marginea uliții. Cucoanele au toate pălării, iar boierii toți au ceasornic. [...].

— Altfel, nemții aceia au și lucruri bune, urmă a tâlcui cu îngăduință negustorul. Mai întâi și mai întâi la dânșii învățatura-i la mare cinste.

— Iaca asta nu-i rău, întări comisul.

— În tot târgu', în tot satu', cinstite comise Ioniță, în tot târgu', în tot satu' – școală și profesori. Și toată lumea la carte.

— Atunci oile cine le păzește? mârâi ciobanul, iar noi iarăși ne-am veselit.

—Toată lumea la carte, și băieți, și fete.

Mihail Sadoveanu, *Hanu Ancuței*

**batal* – berbec

B.

Putea fi întâlnit, în secolul XX, un om care călătorea din oraș în oraș și din sat în sat, prin țările balcanice, cu frontiere atât de schimbătoare. Călătorea de asemenea în țările din Asia Centrală, până în nordul Indiei. Nu se știe dacă ajungea și în Africa sau în cele două Americi, dar nu era exclus.

Omul ăsta era negustor de cuvinte cum fusese și tatăl său. Culegea cuvinte de ici, de acolo, în călătoriile lui, le cumpăra când nu putea să le obțină altfel, apoi le oferea celor care aveau nevoie de ele.

În primul rând, și mai ales, erau cuvinte care numeau animale sau obiecte necunoscute. Pe locuitorii de la munte, bunăoară, îi învăța cuvintele *maree* și *val*, explicându-le aceste fenomene. Altoră, care trăiau departe de civilizația mașinii, le aducea cuvântul *automobil*, cuvântul *avion* sau cuvântul *submarin*, caz în care folosea pentru explicații o băltoacă de apă sau un bazin.

La tropice, vorbea despre *zăpadă* și despre *ghețari*, însă acolo, ca peste tot, nu era ușor să vândă cuvinte ce denumeau lucruri necunoscute. De aceea, îndeobște, se mărginea la cuvinte utilitare, în vrac, marfă de duzină, de serie. O făcea fără prea mare zel, dar trebuie să-și câștige cumva existența.

Era munca lui de rutină, care e munca oricărui negustor de cuvinte.

Dacă omul acesta a devenit aproape celebru din timpul vieții, cel puțin printre amatorii de vocabular și de limbaj, e pentru că-și făcea meseria cu o rigoare și chiar cu o pasiune rar întâlnite. Astfel, la denumirile comune, adăuga, din proprie inițiativă, cuvinte desemnând emoții, sentimente, uimiri ale minții, stări de spirit subtile și unice. Iar aceste cuvinte veneau din toate țările Pământului, astfel încât popoarele care luau cuvinte de la el se exprimau, uneori, într-o limbă ce strălucea ca un mozaic universal.

Dintr-o călătorie în Portugalia a adus faimosul *saudade*, care e cunoscut și în Brazilia, o tristețe ce îmbracă forma lipsei, a absenței, legată de un lucru sau de o ființă care ne-au aparținut, dar care nu mai sunt ale noastre.

Din centrul Europei, mai precis din Austria, și cu mult înainte ca acest termen să cunoască voga de acum, negustorul adusesese cuvântul *kitsch*, acest substantiv-adjectiv fără echivalent, care exprimă atât de bine fenomenul pe care îl numește și pe care niciun alt cuvânt nu-l poate exprima. [...]

Când ajungea într-un loc sau în altul [...], veneau locuitorii care doreau să-l întâlnească, adesea cu discreție, la lăsarea nopții, și se adresau, am putea spune, ca unui duhovnic. Îi vorbeau despre una sau despre alta, în amănunt, încercând să-i descrie sentimentul pe care-l încercau și pentru care nu găseau, în limba lor, cuvântul potrivit.

Negustorul de cuvinte îi asculta cu atenție, uneori punea câteva întrebări scurte, apoi le propunea un cuvânt-două – niciodată mai mult. Uneori cerea un răgaz, chiar și o noapte întregă, ca să-și consulte notițele. Notițele umpleau o mulțime de caiete cu coperte cartonate, pe care le căra mai întâi într-o căruță, apoi, când afacerea a cunoscut succesul, într-o camionetă. [...] Într-adevăr, la începuturi, fusese în mai multe rânduri victima unor hoți de cuvinte, care, după ce l-au jefuit cu nerușinare, au revândut comorile lui la prețuri de nimic.

De atunci, negustorul era vigilent și folosea coduri; în plus, își punea noile achiziții sub lacăt, fără a înceta să le îmbogățească. Iar în spatele eforturilor zilnice, deși nu era formulată, se dezvolta o teorie gravă și secretă, potrivit căreia toate popoarele de pe Pământ gândesc și simt în același fel, dar că absența cuvintelor, la unii sau la alții, poate împiedica un sentiment sau altul să apară.

Astfel, ne credem feriți de ceea ce nu reușim să numim. [...]

În stocul lui de cuvinte, își puna deoparte favoritele, care nu formau neapărat grosul vânzărilor. Judecând și comparând, observa că un cuvânt ca *elegant* era același în peste zece limbi. Iată, își spunea el, un cuvânt foarte izbutit care trebuie să-și conțină ideea chiar în forma lui. Nu-i de mirare că, în trecut, s-a vândut foarte bine, la mai multe popoare.

Cuvântul *melancolie* îi inspira aceleași gânduri. Cine-l născocise? Cine-i dăduse acest sunet de clopote triste? Cine-l vânduse peste tot în Europa?

De ce anumite cuvinte sunt mai reușite decât altele, fiind, de aceea, mai răspândite? Nu avea nicio idee. [...]

Un cuvânt, unul singur, îi ajungea pentru a pune lumea în mișcare, pentru a-i desluși un nou secret, pentru a-i adăuga un nou înțeles. Trăia pentru cuvinte și împreună cu ele, strângând în ființa lui, zi și noapte, toată memoria lumii. [...] Se mira singur că un cuvânt precum *ciocolată* era aproape același în toate limbile, în timp ce *fluture* se schimba total de la o țară la alta, păstrând însă, de fiecare dată, o sonoritate sugestivă și fascinantă: *farfale, butterfly, mariposa, parvaneh*. [...]

La începutul anilor 1960, puțin câte puțin, a început să simtă o scădere a interesului la popoarele pe care le vizita, parcă aveau mai puțină nevoie de cuvinte sau cel puțin de cuvinte noi, de cuvinte venite din alte părți. [...]

În anii aceia, a observat că un cuvânt, *parking*, se răspândea cu iuțeală pe toată planeta și că majoritatea oamenilor păreau să-i înțeleagă sensul. La fel se întâmpla cu *shopping* și cu *weekend*. [...]

Constată acum, cu groază, că cei mai mulți dintre locuitorii Pământului, în loc să spună în limbile lor „sunt de acord”, se mulțumeau cu un sumar *OK*. Aceiași se invitau la un *drink*, purtau *bluejeans*, *T-shirturi*, mâncau la repezeală într-un *fast-food* și așa mai departe. [...]

Simțea că atmosfera lumii se transforma în mod periculos, o simțea chiar în profesia lui. Trebuia să recunoască o realitate tristă: zilnic dispăreau cuvinte, probabil pentru totdeauna, sorbite în hăul negru al uitării, care este infernul limbajului și căruia lenea noastră îi deschide larg porțile.

Jean Claude Carrière, „Negustorul de cuvinte”, în *Cercul mincinoșilor*,
traducere de Brândușa Prelipceanu și Emanoil Marcu

C.

Toată lumea știe povestea limbii originare, cea de dinaintea Turnului Babel, temei și vehicul al unei armonii pizmuite de Zeul însuși. [...]

Se povestește despre Frederic cel Mare al Prusiei că, ispitit de gândul unei recuperări *experimentale* a „limbii originare”, s-a hotărât să crească doi nou-născuți în condiții princiare, izolându-i însă de orice stimul verbal, de orice contact cu sfera rostirii omenești. Cei doi copii erau, așadar, perfect îngrijiți, dar nimeni nu le adresa cuvântul și nimeni nu vorbea în spațiul dimprejur lor. Regele spera ca, îmboldiți de o înăscută nevoie de comunicare și lipsiți de orice model lingvistic exterior, cei doi „subiecți” să ajungă a dialoga spontan în limba originară a umanității, de dinaintea Turnului Babel. După câțiva ani, puțini la număr, în ciuda unei mereu verificate sănătăți corporale și a unei ireproșabile administrări fiziologice, amândoi copiii au murit, absorbiți într-un abis de muțenie. Frederic cel Mare n-a aflat, prin urmare, nimic despre limba originară. Dar a aflat – cu un preț pe care numai regii îl pot plăti – ceva mult mai important: că limbajul nu e o *anexă* a condiției umane, o piesă auxiliară în economia ei biologică și socială; limbajul e, pentru om, o realitate de același rang cu hrana și aerul: e nutritiv și, ca atare, *vital*. A vorbi nu e a face un simplu exercițiu de „comunicare”, cum se mulțumește să creadă o însemnată secțiune a lingvisticii moderne. A vorbi e a-ți vitaminiza (sau a-ți otrăvi) interlocutorul. Cuvântul nu e un fenomen derivat al vieții și al inteligenței: e, dimpotrivă, sursa amândurora, ritmul lor de întreținere, pe scurt, „suflarea” lor.

Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*

SUBIECTUL I

20 de puncte

Scrie pe foaia de concurs numărul cerinței și litera corespunzătoare răspunsului corect:

1. Sunt despărțite corect în silabe toate cuvintele din seria:

- ceas, ma-re-e, prin-cia-re, cio-ba-nul.
- du-ghe-a-nă, i-ni-ți-a-ti-vă, ab-sor-biți, a-u-xi-lia-ră.
- îm-pă-ciu-i-tor, năs-co-ci-se, hăul, ling-vis-ti-cii.
- sur-sa, ci-vi-li-za-ți-e, ghe-țari, în-năs-cu-tă.

2 puncte

2. Conține doar cuvinte derivate seria:
a) „biologică”, „infernul”, „marginea”.
b) „frontiere”, „recuperări”, „însemnate”.
c) „hangîța”, „căsuțe”, „băltoacă”.
d) „pregătesc”, „negustor”, „automobil”. **2 puncte**
3. Sinonimele contextuale ale cuvintelor subliniate în secvența: „De atunci, negustorul era vigilent și folosea coduri; în plus, își punea noile achiziții sub lacăt, fără a înceta să le îmbogățească.” sunt, în ordine:
a) *atent, simboluri, a finaliza.*
b) *circumspect, legi, a termina.*
c) *precaut, cifruri, a se opri.*
d) *prudent, combinații, a se potoli.* **2 puncte**
- Scrie pe foaia de concurs răspunsurile la cerințele de mai jos:**
4. Precizează funcția sintactică a cuvintelor subliniate în secvența: „Putea fi întâlnit, în secolul XX, un om care călătorea din oraș în oraș și din sat în sat, prin țările balcanice, cu frontiere atât de schimbătoare.” **2 puncte**
5. Alcătuiește un enunț cu altă valoare morfologică a cuvântului subliniat în fragmentul următor, pe care o vei preciza: „Astfel, ne credem feriți de ceea ce nu reușim să numim.” **2 puncte**
6. Menționează cazul fiecărui cuvânt subliniat din enunțul: „Atunci apăru în lumina făcliei de seu, mișcându-se spre gazdă, un bărbat bărbos.” **2 puncte**
7. Transcrie un adjectiv participial și un adjectiv pronominal din secvența următoare, precizându-le: „Dacă omul acesta a devenit aproape celebru din timpul vieții, cel puțin printre amatorii de vocabular și de limbaj, e pentru că-și făcea meseria cu o rigoare și chiar cu o pasiune rar întâlnite”. **2 puncte**
8. Precizează felul propozițiilor subordonate din secvența: „În sfârșit venise acel mult dorit ceas, când puteam să mă pregătesc a asculta cu mare plăcere istorisirea prea cinstitului nostru comis Ioniță de la Drăgănești”, transcriind propozițiile subordonate. **2 puncte**
9. Formulează un enunț imperativ în care substantivul *gând* să aibă funcția sintactică de complement indirect. **2 puncte**
10. Rescrie corect mesajul unui copil către negustorul de cuvinte: *M-aș bucura dacă ai ști că cuvintele vândute de tine au ajuns la mine.* **2 puncte**

SUBIECTUL al II-lea **40 de puncte**

Scrie pe foaia de concurs, în enunțuri, răspunsurile pentru cerințele de mai jos:

1. Prezintă, în 50 – 70 de cuvinte, un element de conținut comun celor trei texte-suport, valorificând câte o secvență relevantă din fiecare text. **6 puncte**
2. Care este motivul pentru care negustorului de cuvinte îi era greu să vândă cuvinte care denumeau lucruri necunoscute? Formulează răspunsul în două-trei enunțuri, ilustrându-l cu un citat relevant. **6 puncte**
3. Prin ce se aseamănă cei doi negustori din textele A și B? Formulează răspunsul în 50 – 70 de cuvinte, valorificând cele două texte-suport. **6 puncte**
4. Comentează, în 50 – 70 de cuvinte, o semnificație a secvenței: „A vorbi nu e a face un simplu exercițiu de «comunicare» – cum se mulțumește să creadă o însemnată secțiune a lingvisticii moderne. A vorbi e a-ți vitaminiza (sau a-ți otrăvi) interlocutorul”. **6 puncte**
5. Explică, în 50 – 70 de cuvinte, felul în care politețea influențează atmosfera de la han, valorificând textul A. **8 puncte**
6. Ce text ai alege, dintre A, B și C, pentru a susține ideea că, prin cuvânt, oamenii devin mai bogați? Justifică-ți răspunsul, în 70 – 100 de cuvinte, valorificând textul pentru care ai optat. **8 puncte**

SUBIECTUL al III-lea **40 de puncte**

Crezi că, dacă știi mai multe cuvinte, poți să-ți exprimi mai bine sentimentele?

Scrie un text argumentativ, de minimum 200 de cuvinte, în care să susții răspunsul la întrebarea dată prin două argumente, valorificând unul dintre cele trei texte-suport și experiența ta de lectură.

Vei primi **26 de puncte** pentru conținutul compunerii și **14 puncte** pentru redactare.

Notă! Punctajul pentru redactare se acordă doar în cazul în care compunerea are minimum 200 de cuvinte și dezvoltă subiectul propus. Compunerea nu va avea titlu sau motto.